

„Българската“ пиеса „Оръжията и човекът“ – анти-военна и анти-романтична комедия

Джордж Бърнард Шоу е един от известните в цял свят ирландски писатели. През 1925 г. получава и Нобелова награда „За творчество, белязано от идеализъм и хуманизъм, за искряща сатира, често съчетана с изключителна поетична красота“. Той е вторият по популярност, след Шекспир, драматург в английския театър. В драматургията пробива с пиесата „Къщата на вдовеца“. Автор е на близо тридесет драми и комедии, най-известните сред които са „Професията на госпожа Уорън“, „Кандида“, „Избранник на съдбата“, „Човек и свръхчовек“, „Майор Барбара“, „Андрокъл“ и др. За пиесата си „Пигмалион“ получава наградата „Оскар“.

На 30 март 1894 г. ирландецът Джордж Бърнард Шоу завършва пиесата си „Оръжията и човекът“. Публикува я за първи път четири години по-късно в цикъла „Забавни пиеси“.

Литературното му произведение пленява лондонската публика с премиерата си на 21 април 1894 г. В следващите седмици пиесата се играе петдесет пъти на сцената на „Авеню Тиатър“, а авторът се докосва до истинската слава. Тази пиеса всъщност превръща ирландеца в „продаваем драматург“. „Оръжията и човекът“ се превръща в една от най-популярните и най-често поставяни драми на известния писател.

През 20-те години на XX век „Оръжията и човекът“ се играе с голям успех в Париж и Берлин. По това време в немската столица живеят много български студенти, шовинисти и патриоти. Те не разбират тънкия английски хумор и обявяват Джордж Бърнард Шоу за враг на българския народ. По време на представление на пиесата в „Шилер-театър“ българите я освиркват и искат нейното снемане от сцена. Авторът е обвинен в тенденциозно отношение към България.

В основата на сюжета ѝ е заложена една от най-съкровениите битки в българската история, тази при Сли-

Писателката Анна Каменова

вница по време на Сръбско-българската война, която е увековечена и в творчеството на Иван Вазов. Действието се развива в малък град в България. Швейцарският капитан Блънчли е доброволец в сръбската армия. Отрядът му е атакуван от български войници. Той бяга и се спасява в един дом, където, живее годеницата на офицер от българската армия и героинята от битката при Сливница.

Пиесата осмива българина, представя го като недорасъл, гази по неговото самочувствие, разпалва

честолюбие то му. Ирландецът ни описва като нецивилизовани хора, които имат в домовете си библиотека с една полица. На нея са подредени стари евтини романи със смачкани корици, покापани с кафе и поокъсани. Между редовете също четем, че българите сме хора лишени от хигиена, които не се къпят често. Ето какво казва в пиесата един от героите Петков, офицер от българската армия: „Не са на добро тези обичаи. Всичкото това миене не може да е добре за здравето: не е нормално. Имаше един англичанин във Филипополис, който се миеше със студена вода всяка сутрин, след като стане. Отвратително! Всичко това идва от англичаните – климатът им ги мърси толкова много, че постоянно се мият. Виж баща ми! Цял живот не се е къпал и живя до 98 – най-здравият човек в България. Не ми е дерт да се умия веднъж седмично за пред хората, но всеки ден си е направо смешно.“

Ирландецът намеква за неспособността ни да се надсмиваме над себе си. Но той едва ли знае, че още през 1871 г. Добри Войников публикува „Криворазбраната цивилизация“. А в годината, когато „Оръжията и човекът“ е поставена на сцена за първи път, Алеко Константинов вече пише и печата на части най-язвителната сатира „Бай Ганьо“.

Джордж Бърнард Шоу никога

не е посещавал България. Интересно е защо той е поставил сюжета на пиесата си у нас, а не например на английска земя. Писателката Анна Каменова, авторка на романа „Хартиеният грях“, му задава въпроси в писмо, което за съжаление не е съхранено. Българката изпраща пощенския плик на адрес в Лондон. За щастие писмото достига на остров Мадейра, където по онова време Джордж Бърнард Шоу е отишъл на почивка без секретаря и пишещата

писан с празни места за имената на лицата и мястото на действието. Когато пиесата бе свършена, аз попитах господин Сидни Уеб (един от хората на Фабианското общество – организация на интелектуалци, които вярват, че обществото може постепенно да се реформира към социална справедливост – б. а.), дали може да ми спомни някоя по-нова война, в която воюващите са си служили с картечница; по този начин го ограничих доста във времето. След няколко

с адмирал Серебряков, който командуваше българската Дунавска флота през войната. Аз прочетох пиесата си на адмирала, тъй като беше написана. Той ми каза, че съм описал една английска провинциална къща, построена на улицата на някой английски град и населена от англичани. Животът в провинциалните градове в България, ми обясни той, е много по-първобитен. Аз бях произвел моите български офицери в чин генерал. Това също ми каза той, е невъзможно, тъй като войната всъщност бе австро-руска война със сръбски и австрийски войници. С тези сведения и грижливото прочитане на книги и исторически данни, каквито можах да намеря, аз приспособих пиесата за България, като вмъкнах тези подробности, които са ви изненадали с привидното ми познаване на страната.

Никога не съм бил в България, но съм живял по света и познавам човешката природа, която е навсякъде същата. Освен това съм ирландец, роден и отрасъл в една сравнително нецивилизована и неразвита страна, чието население цени много националния героизъм.

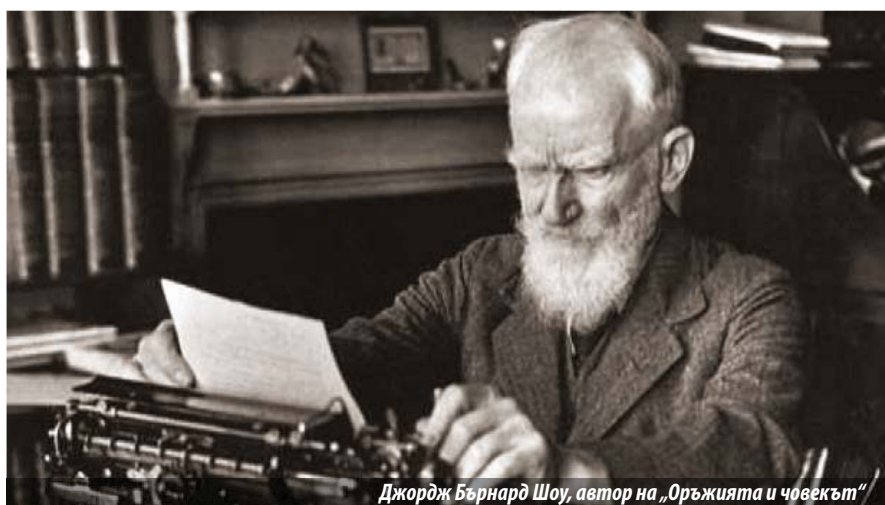
Тъй като адмирал Серебряков не ми е дал право да спомена името му, моля Ви да не го споменавате публично. Достатъчно е да се спомене официалното му положение; когато го видях последния път, той се занимаваше със земеделие в Девъншир.

Ваш верен Дж. Бърнард Шоу“

Писмото е с дата 21 януари 1925 г.

Пиесата „Оръжията и човекът“ има значимо място в творчеството на Джордж Бърнард Шоу, въпреки, че е непопулярна у нас и до днес. Тя разпалва много дискусии и възражения. Остава знак за историята на предразсъдъците, за самопознанието и за трудния път на европейските народи едни към други.

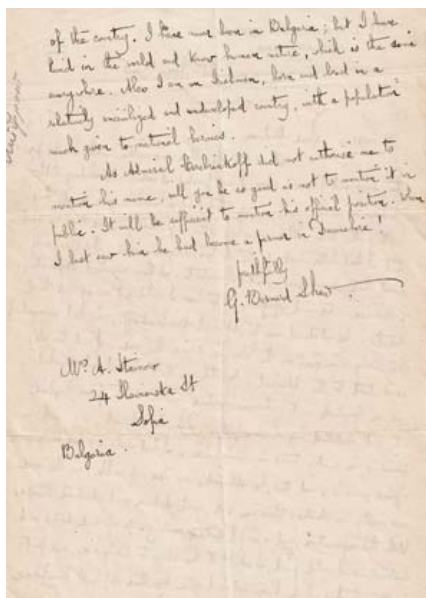
Литературното произведение се чете на един дъх. Осмяният и подигран образ на българите води до едни от най-забавните моменти, в които поне на мен ми е трудно да се обидя на автора. Струва ми се, че упреците срещу пиесата са неоснователни, защото, надявам се, ни е останало поне малко чувство на самоирония. ◆

Джордж Бърнард Шоу, автор на „Оръжията и човекът“

Отговор на писмото, което пише Джордж Бърнард Шоу до Анна Каменова

си машина. Днес отговорът на ирландския писател се съхранява в Националния литературен музей, сред документите и ръкописите на самата Анна Каменова.

Ето какво пише той до нея:

„Любезна госпожо,

„Оръжията и човекът“ бе на-

напразни опита за налучкване, той ми каза, че най-добре ще бъде да се спра на Сръбско-българската война. Така и сторих и открих тъкмо това, което ми трябваше. Тогава се посъветвах със Степняк, руски писател и емигрант, отгде да взема имена и местни подробности. Той ме запозна